

Bagatela 3, Warszawa

För två år sedan fick ambassaden i Warszawa en ny fasad. Den förra var grå och sliten.

EU-inträdet och järnridåns fall är de två politiska händelser som tydligast har ställt nya krav på Sveriges ambassader i Europa under det senaste decenniet.

För två år sedan byggdes ambassaden i Warszawa till med ett viseringskontor. Det gamla viseringskontoret var flera gånger större och låg på andra sidan stan.

När vi tittar in på ambassaden i Warszawa är allmänhetens väntrum utanför viseringskontoret fullt av folk. Så brukar det inte se ut. Fenomenet är säsongbundet. Vi är där i maj och det betyder att det är högsäsong för tillfälliga arbetstillstånd i Sverige.

– Det är anläggningsarbetare, vårdpersonal, bärplockare och liknande

*Gustav Vasas sonson
Sigismund var kung över
både Sverige och Polen och
från Warszawa försökte
han, med växlande
framgång, styra de båda
länderna. I dag sköts
de svensk-polska
förbindelserna från den
svenska ambassaden med
adress Bagatela 3,
Warszawa.*

som åker till Sverige för att jobba över sommaren, förklarar ambassadrådet Gunnel Christiansen. De måste ha ett tillfälligt arbetstillstånd som gäller i tre månader.

Viseringskontoret handhar omkring 6 000 säsongsarbetstillstånd årligen. På senvåren kan kansliet få besök av upp till 150 personer per dag.

– Förr var det så här hela tiden, säger Gunnel Christiansen. När polackerna hade viseringsplikt för inresa till Sverige hade vi ofta ett hundratal ärenden per dag.

Då sysselsatte viseringskontoret omkring 15 personer. I dag räcker det med två, tre personer. Ärendena gäller tredjelandsmedborgare som behöver ett

vanligt inresevisum eller polska medborgare som ska flytta till Sverige och arbeta och/eller gifta sig där. I det senare fallet gör viseringskontoret så kallade anknytningsintervjuer i små avskilda bås som är byggda särskilt för detta ändamål.

Den dramatiska minskning av ärenden som kom när den allmänna viseringsplikten upphörde 1991 gjorde att UD såg möjligheten att föra över viseringskontoret till den ambassadbyggnad som redan fanns och där resten av kansliet låg. Det var opraktiskt att ha personalen delad med tjugo minuters bilresa genom ett trafiktätt Warszawa.

Antalet viseringsärenden ökade under första hälften av nittioalet i och med att länderna blev självständiga och inte längre styrdes av Sovjetunionens restriktiva resepolitik.

Under de här åren etablerade många länder dessutom egna ambassader i Baltikums huvudstäder efter att tidigare ha skött sina förbindelser via dåvarande Leningrad.

Numera förekommer ingen viseringsplikt mellan Sverige och de baltiska länderna, vilket man visste om och kunde ta med i planerna när ambassaderna i Tallinn, Riga och Vilnius iordningställdes.

Men i Warszawa krävde de nya tiderna en ny byggnadslösning, och Fastighetsverket gav arkitekten Gunnar Åsell vid arkitektfirman Åsell & Co i Stockholm i uppdrag att skissa på ett

förslag. I Åsells uppdrag ingick också att rusta upp ambassadens fasad, som vid det laget var mörkgrå av ålder och luftföroreningar.

En kulturminnesklassad oas

Sveriges ambassad i Warszawa har legat på samma adress sedan 1938 med undantag för ett uppehåll under kriget. Och Bagatela 3, som adressen lyder, ligger inte precis i utkanten av stan. Med andra ord var det inte fråga om att ta några nya stora ytor i anspråk för tillbyggnaden.

– Det finns en trädgård, men den hade det varit synd att ta av, säger Gunnar Åsell. Den utgör en fin liten oas mitt i Warszawas larm.

Han hade hellre utnyttjat ett garage som ger plats åt tre bilar.

– Men då protesterade de som måste hantera Warszawas parkeringssituation dagligen, skrattar Gunnar Åsell, som fortfarande tyckte det förslaget var bäst men inser att det fanns fog för berörda parter att avvisa det.

Lösningen blev i stället att delar av chefsbostaden och några små gästrum fick stryka på foten för att ge plats åt det nya viseringskontoret. Dessutom byggde man till en liten paviljong som vetter mot trädgården, men utan att denna egentligen förminskas annat än marginellt.

En av utmaningarna med ambassadbyggen är att skapa säkerhetszoner på rätt ställen utan att det rycker sönder

flödena mellan de olika lokalerna. I Warszawa löstes den frågan mycket smidigt.

Allmänheten har sin egen ingång till viseringsavdelningen till vänster i byggnaden, sett från gatan. Övriga kanslilokaler har ingång till höger och däremellan kommer ingången till chefsbostaden. De olika funktionerna ligger alltså väl åtskilda om man ser det utifrån. Däremot är lokalerna väl integrerade för den som rör sig på insidan av byggnaden.

Viseringskontoret känns trots sin begränsade yta relativt luftigt. Ljusa, gula väggar ger en känsla av rymd och lätthet. Kontoren är inredda som öppna landskap, vilket ökar flexibiliteten. Ut mot allmänhetens väntrum finns dock ett par slutna säkerhetsrum där intervjuer med visumsökande genomförs, samt den sedvanliga säkerhetsslussen.

– Som ett exempel på vilka små ytor vi hade till förfogande kan jag nämna att vi fick göra en ny trappa ner till källarvåningen så att den blev mer lättillgänglig från viseringskontoret, säger Gunnar Åsell. I källaren fick vi nämligen lägga kontorspersonalens toalett.

Den lilla paviljongen in mot trädgården, som rymmer en del av de nya kontorsytorna, har hämtat sitt formspråk från den svenska sommarstugan. Fasaden är klädd med liggande träpanel och fönstren generösa. Även detta bidrar till att kontoret känns luftigare än det egentligen är.

Josef Franks design återkommer ofta i möbelklädseln på de svenska ambassaderna utomlands. Här i stora salongen.

I residensets lilla salong dras blicken gärna till golvet. Parketten är lagd i ett ovanligt mönster som för tankarna till amerikanska lapptäcken. Mattan är av Märta Måås-Fjetterström.

Stora salongen med dess karaktäristiska spegelarrangemang och intrikata parkettmönster.

– Bagatela 3 har en kulturminnesklassning, så här fick vi samarbeta med de lokala stadsplanmyndigheterna, berättar Gunnar Åsell. De första färgförslagen vi lämnade fick vi avslag på. Li-

kadant när vi provmålade fönstren en första gång.

Han är tacksam för synpunkterna från Warszawas stadsplanekontor och tycker att slutresultatet blev klart bätt-

re än de första idéerna. Nu är fasaden putsad i en lugn gulrosa färg som klär dess relativa tyngd och slutenhet väl.

En tomt nära Belvederepalatset

Ambassaden i Warszawa har många år på nacken, och lokalerna är charmigt ingångna. Kontorsytorna har givetvis renoverats genom åren, och så sent som 1990 fick huset en ny vindsvåning som rymmer en rad kontorsrum.

Kanske är det i residenset som den gamla charmen kommer bäst till sin rätt. Det första man slås av är visserligen att representationsvåningen känns murrigare än på många andra ambassader. Mörk träpanel klär väggarna i den nedre entréhallen och fortsätter upp för en lång trappa och ut i den övre hallen. Här förs tankarna snarare till engelsk herrklubb än till det ljusa skandinaviska.

Men sedan öppnar sig rummen och släpper in mer ljus. Fortfarande dominerar synintrycket av ovanliga trädetaljer. I stora salongen är sextioalet på-

Svala väggar matchas med varmröda möbler i matsalen. Modern svensk grafik och textil pryder väggarna.

tagligt. Mörka träramar omger ett slags väggpaneler i spegelglas som sitter mellan fönstren och sedan återkommer med rytmisk regelbundenhet på de väggar som saknar fönster. Framför speglarna sitter kristallampetter av modernt snitt. Ljusspelet bör vara anslående en mörk vinterkväll.

Huset hann knappt bli uppfört förrän andra världskriget kom och förstörde det. Dessförinnan hann det bli räddningen för både beskickningspersonal och delar av den svenska kolonin i stan. Det var ambassadören Erik Boheman som under sina tjänstgöringsår 1934–37 såg till att Sverige fick en permanent lösning av ambassadfrågan.

Så här skriver han själv om händelsen i sin bok På vakt:

«Jag hade funnit en i mitt tycke mycket bra tomt i Warszawas västliga utkant helt nära Belvederepalatset, där Pilsudski bodde. Stockholm visade sig förstående, och till arkitekt utsågs på mitt förslag min gamla klasskamrat Curt Björklund. Vi hade ett utmärkt samarbete och jag tror att vi fick ihop en efter tidens smak vacker och dessutom praktisk byggnad. Den innehöll både bostad för beskickningschefen, sekreteraren och kanslisten samt kanslilokaler.

Arbetet med bygget tog avsevärt av min tid i anspråk, i synnerhet som vi också ordnade en del av möbleringen som staten bekostade. Huset stod fixt

*Svenska Warszawaambassadens
efter tyska bombardemang*

*Gravställda
en tröjbjör*

*Dagens Nyheter
berättade den 23 oktober
1939 om bombningarna
av Warszawa som
kostade två ambassad-
anställda livet.*

och färdigt och delvis möblerat när vi lämnade. Själva fick vi aldrig bo där.

Det hela kostade ungefär sexhundra-tusen kronor, vilket ju inte var särskilt dyrt. Jag hade stora besvär att förmå byggnadsstyrelsen och finansdepartementet till en extra utgift på trettiosex-tusen kronor för en bombsäker källare. Den kom slutligen till stånd och räddade under kriget troligen livet på åtskilliga av beskickningens medlemmar och en stor del av den svenska kolonin. I motsats till de flesta andra mera betydande byggnader gick det svenska beskickningshuset relativt oskadat ur bombningen och beskjutningen av Warszawa under kriget och tjänar allt

fortfarande sitt ändamål.»

Att Boheman aldrig hann bo på Bagatela 3 själv berodde på att han, precis när huset stod färdigt 1938, blev utnämnd till kabinettssekreterare och flyttade hem. I hans ställe kom Joen Lagerberg.

Artillerield från 1 600 kanoner

När kriget bröt ut flyttade Joen Lagerberg med sig ambassaden till Rumänien, varifrån personalen tog sig hem till Sverige på olika vägar. Bagatela 3 öppnades för den svenska kolonin, som i allt väsentligt bestod av chefer till svenska storföretag som Asea, SKF, Svenska Tändsticksaktiebolaget, LM Ericsson, Bofors med flera. Deras familjer var kvar hemma. De kom inte tillbaka till Warszawa efter sommarledigheten 1939 eftersom läget redan var spänt.

Affärsmännen blev inbjudna att bo på Bagatela 3 eftersom det fanns skyddsrum där som skyddade mot artilleribeskjutning. Skyddsrummen låg – och ligger fortfarande – under nuvarande kanslilokaler. På den tiden tjänade de även som vinkällare, och det var i vinkällaren det var mest populärt att bo därför att här fanns det hyllor att sova på.

I slutet av september 1939 förekom ett kort vapenstillestånd som gjorde det möjligt för utlänningar att lämna stan. Flera av de svenska cheferna grep chansen och for hem via Baltikum och Finland.

Men nu var Warszawa omringat och bombningarna kunde börja på allvar. Utöver några av de svenska företagsledarna fanns flera av ambassadens lokalanställda kvar i huset.

Den 23 oktober 1939 skriver DN om hur ambassadtrotjänaren och hovmästaren Joseph under ett uppehåll i de massiva bombattackerna gått upp för att kontrollera om ambassaden börjat brinna efter en träff och därvid träffats av en ny bomb och dödats omgående. Joseph hade med sig en ung betjänt, Carol, som även han så småningom avled av skador han ådrog sig vid samma tillfälle. Tidningen skriver att Warszawa vid den här tiden besköts av omkring 1 600 kanoner.

Ambassaden hinner vara skådeplats för ytterligare en rad dramatiska hän-

Lite engelsk herrklubb är det över trappan och entrén till residenset i Warszawa.

Trädgården vid Warszawa-ambassaden är en oas. Längst bort i bild ligger residenset och, i bottenplan, det nya viseringskontoret. Den lilla paviljongen, byggd som en svensk veranda, är ny och rymmer också ytor för viseringskontorets räkning.

delser innan Margit Jelnicka som sista svensk på plats tvingas ge upp och lämna huset. Det sker i augusti 1944 och flykten hem till Sverige varar ända fram till i december. Ett år senare kan Margit bänka sig i samma plan som den nyutnämnde Warszawa-ambassadören Claes Adolf Hjalmar Westring

och återvända till sin arbetsplats. Fast nu var jobbet förlagt till tillfälliga lokaler i Hotel Polonina.

Efter att Margit Jelnicka tvingats på flykt i augusti 1944 tog tyskarna över Bagatela 3, och därefter var det en tid i ryssarnas våld. När svenskarna återtog sitt hus var det tomt på inventarier,

skadat av bombanfall och delvis nedbrunnet. Återuppbyggnaden leddes av arkitekten Karpinski, som ingick i en central grupp nyckelpersoner som hade till uppgift att återuppbygga Warszawa. ■

*Margit Jonillsson;
Frilansjournalist*